

Om er voor te waken, dat men onder een emeritus-aanvraag een anderen grond dan dien der onbekwaamheid schuiven zou, bepaalde de synode van Amsterdam 1938, dat in geval van ziekte of invaliditeit, die de bedoelde onbekwaamheid veroorzaakt, de twee reeds vroeger zonder nadere bepaling gevestigde medische attesten in het vervolg moeten afkomstig zijn, één van een medicus aangewezen door den betrokken predikant en één van een arts, aangewezen door den kerkeraad. (Acta 1938, art. 173.)

En bepaald ten aanzien van het recht op pensioen na de veertig dienstjaren sprak de synode van Middeburg 1933 uit, dat het gewenscht is, dat van dit recht geen onnodig gebruik gemaakt worde. (Acta 1933, art. 191c.)

Het jaartal dezer uitspraak is de aandacht waard. In 1933 leefde men zeer sterk onder den indruk van wat in de jaren '30 en volgende met art. 13 was beleefd. In die jaren vielen de eerste kortingen. De financiële lasten drongen toen — en ze doen het nog en in niet mindere mate — tot het nemen onder de loupe van de bestaande bepalingen.

't Zal wel te overmoedig zijn om te beweren, dat we voor onze eerste stelling de geroutineerde kenners van de praktijk der emeriteering op de hand hebben. Maar ook in het licht van hun bevindingen is ze blijkbaar niet al te verwerpelijk.

De vraag moet echter gesteld, of het wel zoo vaak voorkomt, dat van het recht op pensioen-aanvraag na veertig dienstjaren wordt gebruik gemaakt, dat een wegnemen van deze mogelijkheid op zichzelf, los van de kwestie der bekwaamheid, eenige baat brengen kan.

De noodige gegevens over den laatsten tijd hebben we niet. Onze geheele kerkelijke statistiek is gebrekkig. Bij een belangrijk punt als art. 13 is dat zeer te betreuren. De bedragen zijn hier zoo groot, dat het op den duur niet gewenscht is, dat deze lacune blijft bestaan. De vaak broodnoodige gegevens voor de bestudeering van een met dit onderwerp samenhangend vraagstuk moeten van overal en nergens bijeengebracht worden. Ook voor de deputaten zelve zal het ten slotte wel noodig worden, dat zij over een volledige statistiek beschikken. Nu zijn nog mannen onder hen, die heel de ontwikkeling tot den huidige toestand hebben meegemaakt en deels mee geleid. Zij bogen op eigen aantekeningen, op een sterk geheugen, op een verworven routine. Zij ruiken de moeilijkheden en bezwaren. Zij hebben daardoor ook een wettige autoriteit. Maar zoo zij wegvallen en anderen hun plaatsen moeten innemen komen die nieuwe mannen de gegevens te missen, die een werkelijk goede statistiek den gewenden gebruiker spoedig biedt, doch die zonder deze statistiek met de tegenwoordige specialisten de raadkamers verlaten.

Voor de vraag, die ons nu bezighoudt, is het voldoende te weten, dat er in '23 waren 70 emeriti, waarvan 57 wegens veertigjarige dienst. In '28 verkregen

van de 98 emeriti er 48 hun pensioen voor of op 65-jarigen leeftijd.

Er scheiden dus vrij wat predikanten van den actieve dienst in hun eigen gemeente voordat zij den leeftijd der sterken hebben bereikt. Ook als men rekent met hen, die door ziekte en invaliditeit werden getroffen, zijn de cijfers hoog. Zegge in '23 even over de 80 % der emeriti, wier pensioen inging na veertig dienstjaren en voordat zij zeventig jaar waren!

Evenwel rijst hier de kieseke kwestie of het wel aanbevelenswaardig is een regeling te maken, die van de predikanten vraagt dat zij langer dan tegenwoordig gebruikelijk is, in actieve dienst van hun eigen gemeente blijven.

Is in het algemeen iemand van een 65 jaar niet te oud voor het werk op den kansel, in het catechisatie-lokaal en in de gemeente? Moet niet de mogelijkheid ruim open blijven, dat een predikant ter juister tijd van zijn gemeente scheiden kan, zonder het odium van gemakzucht op zich te laden? Is met het oog daarop de veertig-dienstjaren-regeling niet buitengewoon tactisch?

Het past ons niet van deze dingen veel te zeggen. Maar het past ons nog veel minder in het algemeen de predikanten van tusschen de 60 en de 70 voor „al“ te verklaren. Dat zou ook tegen ons gevoelen in gaan.

Het leven is vol van voorbeelden, die aantoonen, dat menschen met een drukken werkkring en een gezond gestel op dezen leeftijd topprestaties leveren.

Bovendien — al is een Dienaar des Woords naar luid der kerkenordening zijn leven lang aan den kerkedienst verbonden, dat wil niet zeggen, dat hij tot in hoogen ouderdom het werk van een jeugdige kracht dient te doen. Een ouder wordend predikant zou al zijn deputaatschappen uit handen kunnen geven om zijn laatste krachten uitsluitend aan zijn eigen gemeente te mogen schenken. Een hulpprediker zou in de grotere kerken hem veel verlichting kunnen geven voor een deel der catechisaties, het werk in de buitenwijken en voor een deel van zijn preekwerk ook. Zou dat niet tot de idealen der oudere predikanten kunnen gaan behooren: een echte hulp-prediker in de pastorie, waaruit misschien alle kinderen wegzwierven en waar in menig geval de oude dominé alleen met zijn huishoudster overbleef? De hulpprediker behoeft ook zijn salariering. Maar als hij in de pastorie kan wonen en werken en de gemeente doet het hare, dan behoeft dat niet zoo veel aan de kerken te kosten als de pensioenbedragen; dat scheelt te veel!

Zeker kunnen zich bij de uitwerking onze stelling, dat de emeriteering wachte tot de onbekwaamheid gebleken is, en niet mogelijk is om een bepaalden leeftijd of om een vast dienstjarental, in de praktijk moeilijkheden voordoen. Maar dezelfde uitwerking opent mogelijkheden, die ons de overweging waard schijnen. Indien men rekenen mag met de genoemde 80 %

van '23, die op grond van veertigjarige dienst hun pensioen verkregen; indien men voorts ziet, hoe in '28 van de emeriti 50 % zijn emeriteering verkreeg voor of beneden den leeftijd van 65 jaar; indien men op grond van deze cijfers mag aannemen, dat 30 % hunner niet „door ouderdom onbekwaam“ is — gelijk gezegd: wij moeten raden, want de statistiek is uiterst onvolledig — en indien men tenslotte mag veronderstellen, dat het gemiddeld pensioenbedrag om en bij de 2000 gulden ligt... dan zou dit door ons voorgestelde terug keeren tot de letter van art. 13 een besparing brengen van 30 % der 167 huidige emeriti = $50 \times 2000 = 100.000$ gulden.

Eerlijk gezegd, het is ons te mooi om te gelooven. Maar de kerken waren met de helft van deze besparing — of liever: van dit toekomstig voorkomen van uitgaven — al zeer gediend.

En het lijkt ons, dat dit tot de bereikbare mogelijkheden behoort reeds bij de toepassing onzer eerste stelling.

W.

R. S.

De Groote Catechismus van Zacharias Ursinus, (XXVI)

252. Waarom noemen wij het ONS (brood)?

Omdat het door Gods gave het onze wordt, en omdat wij met dat, wat Hij ons gegeven heeft, moeten tevreden zijn.

253. Waarom heeft de Heere gewild, dat wij zullen bidden om ONS DAGELIJKSCH BROOD, en dat het ons DAGELIJKS zal gegeven worden?

Opdat wij tevreden zouden zijn met wat voor ons noodduft genoeg is.

254. Welke is de vijfde bede?

EN VERGEEF ONS ONZE SCHULDEN, GELIJK OOK WIJ VERGEVEN ONZEN SCHULDENAREN.

255. Wat vragen wij met deze woorden?

Dat God ons, uit onverdiende barmhartigheid, om Christus' wil, alle onze zonden vergeven zal en Zijn toorn van ons afwenden zal, en ons in genade aannemen zal.

256. Hebben allen noodig om deze vergeving te bidden?

Allen, zelfs de allerheiligsten. Want Christus heeft aan alle geloovigen dit model van gebed voorgeschreven, daar er op aarde geen rechtvaardige is, die niet zondigt.

257. Waarom voegt de Heere erbij: GELIJK OOK WIJ VERGEVEN ONZEN SCHULDENAREN?

Ten eerste, opdat wij ons, met waar geloof en waarachtige bekeering tot God en met ware liefde tot den naaste, tot het bidden begeven; aangezien wij toch, zoo wij niet van harte aan anderen vergeven, ook van God geen vergiffenis te wachten hebben, maar zelf de wrank over onze zonden van Hem vorderen.

Ten tweede, opdat wij, anderen waarlijk vergevende, het zekere getuigenis des Heiligen Geestes in onze harten mogen hebben, dat wij kinderen Gods zijn en de vergeving van onze zonden bij God verkrijgen.

hardus de Moor rustte, te voorschijn gehaald en tot nieuw leven verwekt.

Hij heeft bovendien met vaste hand het plan ontworpen voor den bouw van een imposant huis aller wetenschappen, op te trekken in Calvinistische, Schriftuurlijken stijl.

...

Wat altijd weer moet treffen is dit, dat juist Dr. Kuyper steeds een levendig besef heeft gehad, dat er nog o, zooveel ontbrak aan de doorwerking van de Gereformeerde grondgedachten op ieder terrein, speciaal in de verschillende vakken van wetenschap.

Zeker: hij gaf zelf een door niets of niemand overtroffen tekening van de geheele Gereformeerde theologie, tot in de kleinste onderdeelen uitgewerkt en afgemaakt. Hij leverde bovendien in zijn groote werken en in zijn collegedictaten de stof voor een volledige dogmatiek. Hij trok grondlijnen voor de wetenschappen van recht, taal, historie, natuur. Maar ondanks dat — of liever — juist daardoor zag hij zoo scherp, dat in zijn dagen alleen maar de fundamenteën konden worden gelegd, dat na hem nog een reuzentaak voor zijn leerlingen overbleef.

Met de groote openhartigheid, hem in de ontwikkeling zijner plannen eigen, brengt Kuyper de broeders telkens weer onder den indruk van het feit, dat de Calvinistische volksgroep en de Calvinistische Universiteit nog maar pas aan het begin van hun enorme taak staan.

„De Calvinistische beweging begint pas,” zoo schrijft hij in 1895. „Er is nog geen steen boven den grond te zien. We zijn nog aan het uitgraven van de groeve der fundamenteën, en met het leggen van die fundamenteën wordt pas een begin gemaakt.”¹⁾

Pijnlijk langzaam vorderen we op wetenschappelijk gebied, zoo klinkt het in 1896. De voorarbeid uit vroeger eeuwen is zoo vaak onbeduidend en teleurstellend. „De gedachte, alsof men met een tooverslag het gebouw, waarvoor het bestek is uitgeleekend, uit den grond kon doen verrijzen, moet dan ook als gevaarlijk en misleidend worden prijsgegeven. Minstens twee, drie geslachten zullen hun kracht hebben in te spannen, om de betekenissen dezer beginselen voor de onderscheiden vakken van wetenschap in het licht te stellen. En indien het aan het thans levend geslacht gelukken

1) „De Heraut”; No. 940; 29 Dec. 1895.

POPULAIR-WETEN - SCHAPPELUKE SCHEISEN

In Kuyper's lijn.

I.

Dezer dagen is verschenen het lang-verwachte boek van Ds J. M. Spier: „Inleiding in de Wijsbegeerte der Wetsidee”.

In dit boek heeft Ds Spier op bewonderenswaardige wijze de wijsbegeerte, waaraan de namen van Prof. Dooyeweerd en Prof. Vollenhoven onlosmakelijk verbonden zijn, gepopulariseerd. Zoo kristalhelder is wat hij zegt, dat ieder meelevende dit boek restloos kan verstaan.

Dit boek komt uit op een zeer geschikt moment.

Het wijsgeerige worstelen van de Vrije Universiteit in haar beide filosofien is een voorwerp geweest van felle, en — naar duidelijk gebleken is — dikwijls door en door onbillijke kritiek. Maar daardoor — en dat is een zegen — is het ook gekomen in het brandpunt van veler belangstelling. Tot grondige kennisname kwam het bij de meer-eenvoudigen evenwel nog niet. De lectuur van de werken der beide professoren bleek wel wat zwaar te zijn.

Deze belemmering om tot het verstaan van dit wijsgeerige streven te komen is door Ds Spier grondig weggenomen. Hij brengt de wijsbegeerte der wetsidee bij ieder belangstellende.

„k Geloof, dat Ds Spier een werk heeft verricht van zeer hooge geestelijke waarde. Het was steeds de bedoeling van Dr. Kuyper en de glorie van het Gereformeerde volk, dat dat volk genieten kon van de resultaten van den arbeid der Vrije Universiteit. Dat gaf het mooie, levende, vruchtbare contact tusschen Volk en Universiteit, zonder hetwelk de Universiteit niet bloeien kan. Bovendien werd zoo het volk gewapend om den strijd des geloofs in eigen omgeving met groote energie te kunnen voeren.

Het was mijn bedoeling naar aanleiding van het boek van Ds Spier dit wijsgeerige streven der Vrije Universiteit in een „Boek van de Week” te bespreken. In die rubriek wordt n.l. een boek niet maar „op zich zelf” bekeken, maar wordt het gezet in verband met bewegingen, stroomingen, verschijnselen, waarmee het in verband staat. Ik

wilde er op wijzen, dat de filosofie, door Ds Spier thans tot ons volk gebracht, van top tot teen gevormd werd en beheerscht wordt door Dr. Kuyper's geestelijke en wetenschappelijke worsteling.

Dat die nieuwe filosofie zoo snellen ingang vond onder ons Gereformeerde volk, moet grootendeels uit dat kenmerk worden verklaard. Men hoorde er in „His masters voice”, de stem van den ouden meester. Het is toch een wonderlijk verschijnsel, dat de vereniging, die de genoemde filosofie wil bestudeeren en vruchtbaar maken voor het Gereformeerde leven, in haar amper driejarig bestaan reeds bijna zeshonderd Calvinisten vond, die zich als lid, donateur of begunstiger aan haar verbonden.

Intusschen — voor een boek van de week werd dit artikel te lang. En daarom wordt het in deze rubriek geplaatst, waar het misschien ook wel thuis hoort.

...

Het is altijd weer een groot genot zich te verdiepen in de historie van de opleving van het Gereformeerde, of, anders gezegd, het Calvinistische leven, zooals die sedert het midden der vorige eeuw is te aanschouwen.

Wat is in die opleving een geloofskracht openbaar geworden! Wat heeft God een rijken zegen geschonken! Een geheel nieuwe geest is in het verachterde, getrapte, gehate gereformeerde volksdeel gevaren. Door duizenden is toen gezien en gegrepen de taak, die een Christen in deze wereld, in de cultuurworsteling onzer dagen, heeft te vervullen. Onder de geniale leiding van Dr. A. Kuyper is er toen iets gegroeid dat zeker een wonder mag worden genoemd.

Voor al op wetenschappelijk gebied zijn groote dingen geschied. Een geheel nieuw bestek voor den opbouw eener vernieuwde, aan het moderne bewustzijn zich aansluitende theologie, werd ontworpen. De fundamenteën voor een van den Gereformeerden, Schriftuurlijken geest doortrokken wetenschap werden gelegd. Dr. A. Kuyper ondernam het toen in bijna ieders oog belachelijke waagstuk te proclameeren, dat het christelijk geloof moet komen tot het scheppen van een geheel eigensoortige wetenschap, gebaseerd op Gods openbaring omtrent Zichzelf, zijn scheppel en de relatie tusschen die beiden. En Kuyper liet het niet bij een proclamatie: hij pakte met kracht aan en heeft voor alles de Gereformeerde theologie uit haar praalgraf, waarin zij sedert de dagen van Bern-

258. Welke EN LEID ON LOS ONS VAN

259. Wat bi Dat God ons strijd) tegen C opdat wij niet alle zonden, el leven en de za

260. Welke De listen em hij ons al'en onze zwakheid door de hand

261. Op wel de Schrift di De duivel l evenwel laa van Zijn ge ze over aan su en verderf.

262. Waaro KONINKRIJ HEID IN DE Ten eerste, beden niet op held en mach Ten tweede, alle goede din verzocht word en de heerlijke Ten derde, besluiten met

263. Wat se Het duidt aa en 'vertrouw beden hebben. R.

Hulp opleid Met groote voor dit doe Driebergen, es leven hartelij Gironumme

GEEST

(Alle inze Ds D. va

In ons v te maken, e overdrijving

mag, om d enkele der zal er voor zijn.”²⁾

Toen de reeds gehee Dr. Bavinck schreef Dr „Gelijk te Bavinck in keert onze looze achte „Encyclopa derl haar heel het vel

Als het r stond met dan behoe was ten aa pen. Pionie richt. Men meerde be teekent: „O wetenschap kunde, de tiek, ja ook gaan, zulle onderschei ernst dan l gesteld, of mologische deze water beginselen dan wel te

Zoools t Dr. Kuyper gaande, pi grondslage Want als l tische bezi mologische alle wete anders dan geerige st Een pan beeld te n

2) „De H 3) „De H 4) Het G

258. Welke is de laatste bede?
EN LEID ONS NIET IN VERZOEKING, MAAR VER-
LOS ONS VAN DEN BOOZE.

259. Wat bidden wij hiermede?
Dat God ons door de kracht van Zijn Geest (in den
strijd) tegen den duivel en ons vleesch zal toerusten,
opdat wij niet in zonden vallen; en ons eindelijk, van
alle zonden, ellenden en den dood bevrijd, het eeuwige
leven en de zaligheid zal schenken.

260. Welke verzoeken hebt gij op het oog?
De listen en bedriegerijen van den duivel, waardoor
hij ons al'en voortdurend belaagt en ons, krachtens
onze zwakheid, van God zou aftrekken, indien wij niet
door de hand van onzen Vader behoed werden.

261. Op welke wijze leidt God ons in verzoeking, daar
de Schrift dit aan den duivel toeschrijft?

De duivel port de menschen aan om te zondigen, God
evenwel laat de menschen, die Hij straffen wil, ontbloot
van Zijn genade, en slaat ze met blindheid, en geeft
ze over aan satan, om aangedreven te worden tot zonden
en verderf.

262. Waarom wordt er bijgevoegd: WANT U IS HET
KONINKRIJK EN DE KRACHT EN DE HEERLIJK-
HEID IN DER EEUWIGHEID?

Ten eerste, opdat wij betuigen zullen, dat onze ge-
beden niet op ons vertrouwen, maar alleen op de goed-
heid en macht van God steunen.

Ten tweede, opdat wij zullen vermaand worden, dat
alle goede dingen met dit voornaamste oogmerk moeten
verzocht worden, dat aan Hem het Koninkrijk, de kracht
en de heerlijkheid worde toegebracht.

Ten derde, opdat wij ons gebed zullen beginnen en
beëindigen met den lof van God.

263. Wel wil het voordeke AMEN?
Het duidt aan den wensch, dat zeker geschieden moge,
en 't vertrouwen, dat zeker geschieden zal, wat wij ge-
beden hebben.

R.

G. B.

Hulp opleiding predikant Argentinië.

Met groote dankbaarheid mogen we weer een gift
voor dit doel verantwoorden. Ze was afkomstig uit
Driebergen, en bedroeg f 1,—. Voor dit bewijs van mee-
leven hartelijk dank!

Gronummer van Prof. Schilder: 127278.

L. DOEKES.

(Alle inzendingen, deze rubriek betreffende, aan
Ds D. van Dijk, Akkerstraat 26, Groningen.)

„Niet overdrijven“.

II.

In ons vorig artikelje trachten wij duidelijk
te maken, dat iets, wat in zichzelf goed is, door
overdrijving nooit verkeerd kan worden.

mag, om de fundamenten af te werken, en om
enkele der muren boven den grond op te trekken,
zal er voor ootmoedigen dank reeds stof te over
zijn.”²⁾

Toen de „Encyclopaedie“ van Dr. A. Kuyper
reeds geheel compleet en van de „Dogmatiek“ van
Dr. Bavinck reeds drie deelen verschenen waren,
schreef Dr. Kuyper nog het volgende:

„Gelijk tot ons genoege onlangs ook door Dr.
Bavinck in „De Bazuin“ werd opgemerkt, ver-
keert onze Gereformeerde theologie nog in hope-
looze achterlijkheid... We hebben dan nu een
„Encyclopaedie“ en Dr. Bavinck's „Dogmatiek“ na-
der haar voltooiing, maar voor het overige ligt
heel het veld nog braak...“³⁾

Als het naar het oordeel van Dr. Kuyper zoo
stond met de theologie aan het begin dezer eeuw,
dan behoeft men niet te vragen hoe de toestand
was ten aanzien van de vele andere wetenschap-
pen. Pionierswerk moet nog overal worden ver-
richt. Men hoore hoe hij de taak, die de Gerefor-
meerde beoefenaars der wetenschappen hebben,
teekent: „Ook de studie der rechten, ook de sociale
wetenschappen, ook de filosofie, de letter-
kunde, de linguïstiek, de psychologie, de aesthe-
tiek, ja ook de medische en natuurkundige studiën
gaan, zullen ze diep worden opgevat, alle zonder
onderscheid op beginselen terug, en met meer
ernst dan tot dusver dient in onze kringen de vraag
gesteld, of de logische, de ontologische, de kos-
mologische en anthropologische beginselen, die in
deze wetenschappen heerschappij voeren, met de
beginselen van het Calvinisme overeenstemmen,
dan wel tegen zijn grondslag ingaan.“⁴⁾

Zoals uit dit laatste citaat reeds bleek, voelt
Dr. Kuyper voor alles de noodzaak van een diep-
gaande, principieele, wijsgeerige bezinning op de
grondslagen der onderscheidene wetenschappen.
Want als hij betoogt, dat er moet komen een kri-
stelijke bezinning op de logische, ontologische, kos-
mologische en anthropologische beginselen, die
alle wetenschappen beheerschen, dan is dat niets
anders dan een roep om positief-christelijke, wijs-
geerige studie.

Een paar jaar later — om nog een enkel voor-
beeld te noemen — schrijft hij over die noodzaak

Zuinigheid kan nooit overdreven worden tot
gierigheid, omdat gierigheid niet ligt in het ver-
lengde van zuinigheid, maar precies den anderen
kant uitgaat.

Wanneer een Gereformeerde mensch zich ont-
houdt van allerlei dingen in de wereld, dan wordt
hij daardoor niet doopersch; de onthouding van
den Gereformeerde komt immers op uit een geheel
anderen wortel, dan de onthouding van den doo-
persche; ook gaat zij in een geheel andere rich-
ting en streeft een geheel ander doel na.

Terwijl de Gereformeerde zich onthoudt om
daardoor zichzelf, in den strijd tot verovering van
de wereld voor Christus, gaaf te houden, wordt
de Doopersche gedreven door de gedachte: „de
wereld is immers toch ten verderve opgeschreven;
hoe minder ik mij met haar bemoei, hoe beter
het is“.

Dat laatste kan nooit geboren worden uit over-
drijving van het eerste.

Datzelfde nu geldt ook met betrekking tot wat
men noemt „Verbondsprediking“.

Ook daarvan zegt men: „'t is goed, dat ge in
de prediking weer meer dan wel eens gebeurd is,
aan het Verbond plaats geeft, maar pas op, dat
gij het niet overdrijft, dat gij niet eenzijdig wordt.
Vergeet niet, dat er behalve het Verbond ook is
de Verkiezing.“

Dr. Brillenburg Wurth heeft daarover laatst ge-
schreven. Hij noemt dat „schematiseren“; alle
dingen in één bepaald schema, hier dan het
„schema van het Verbond“ en daardoor andere
dingen, die toch ook in de Schrift geleerd worden,
verwaarloozden en over het hoofd zien.

Maar ook hier zeg ik: „Men kan de Verbonds-
prediking niet overdrijven, zóó, dat daardoor
andere waarheden teruggedrongen worden.“

Wat toch is de zin en de waarde van het
Verbond?

Nooit mag men het Verbond zien als een wel-
daad naast andere weldaden.

Het Verbond is die betrekking tusschen God
en Zijn volk, op grond waarvan, binnen het raam
waarvan ons alle andere weldaden toekomen.

Het is onmogelijk, om de heerlijkheid des Ver-
bonds te schilderen zonder te noemen de goederen,
die God ons binnen dat Verbond schenkt.

Dat geldt ook van de Verkiezing.

Het is niet juist gezegd, dat er behalve het
Verbond ook de Verkiezing is.

Nee, want God werkt de Verkiezing uit juist
door het Verbond, zóó, dat de Verbondsaanvaar-
ding alléén de zekerheid geeft van verkoren te
zijn.

Wie zoo'n voorstelling van zaken geeft, dat daar-
door de indruk gewekt wordt, dat Verbond en
Verkiezing twee naast elkander liggende dingen

aldus: Ten aanzien van de diepere vraagstukken,
die den weg der kennis (de „Erkenntnis-
theorie“) raken, blijft het zooveel hoofden zoo-
veel zinnen van toepassing. „Zelfs in Gereformeer-
de kringen zijn we het over de vraagstukken, die
hierbij in aanmerking komen, nog lang niet eens.“
Op wijsgeerig — ook op formeel-wijsgeerig — ge-
bied heerscht thans „een hopelooze spraakverwar-
ring, die op haar beurt weer met de diepste
beginselen saamhangt, en die maakt, dat in psy-
chologie, in paedagogiek enz. tal van scholen, elk
met een eigen program, aan het woord zijn, en
dat het onzerzijds nog volstrekt niet uitgemaakt
is, welke beslissing, krachtens onze beginselen,
hij elk dier geschilpunten is te nemen.“

Wel mag met dank geconstateerd, dat hetgeen Dr.
Kuyper in het tweede deel van zijn „Encyclopaedie“,
Dr. Bavinck in het eerste deel zijner „Dogma-
tiek“ en Dr. Woltjer in oratie en gymnasium
program hierover ten beste gaven, alle uitzicht op
eenstemmigheid opent, maar toch, verschil op
meer dan één punt van belang ontbreekt hier
niet.”⁵⁾

Verlangend zag Dr. Kuyper dus uit naar een
eigen principieel-zuivere filosofie.

Van een zich aansluiten aan of het geheel of
gedeeltelijk overnemen van een of ander philo-
sophisch systeem wilde hij niets weten. Noch in de
oude, noch in de nieuwere filosofie was iets
te vinden, dat bruikbaar was. Beide immers zijn
on-christelijk, ja, zelfs anti-christelijk. Zij geven „in
hoofdzak van hetzelfde laken een pak. Op de
eene noch op de andere kunnen we teren. Om
tot een filosofie, die bij onze belijdenis past,
te komen, moeten we met Calvin op een Phi-
losophia Christiana blijven aandringen, d.i.
op een filosofie die met Gods Woord rekt.“⁶⁾

Zoozeer was Dr. Kuyper doordrongen van den
ernst van den toestand, veroorzaakt door het gemis
van een calvinistische filosofie, dat hij op de
Jaarvergadering van de Vereeniging voor Hooger
Onderwijs op Geref. Grondslag, gehouden in 1900,
verklaren kon, dat het zijn bede was of God
de Heere mannen wilde zenden, die een wijsgeerig
stelsel, opgebouwd uit de eigen, gereformeerde
beginselen, zouden kunnen schenken.

Het is zonder eenigen twijfel vooral aan den
invloed van Dr. Kuyper te danken, dat ook de

zijn, die ook naast elkander in het oog moeten
worden gevat, loopt gevaar, dat hij de vastigheid
en de troost van het Verbond ondermijnt en dat
hij de Verkiezing maakt tot een oorzaak van zorg
en angst.

Ook, ik herhaal het, van de Verkiezing kan in 't
midden der gemeene van Christus nooit goed wor-
den gesproken, dan alléén wanneer men haar ziet
in verband met het Verbond.

Daarom mag men het geen schematiseren noe-
men, dat iemand heel zijn prediking zet in het
teeken des Verbonds, in het raam des Verbonds;
want God geeft niets en doet niets aan Zijn volk,
dan alléén in en naar het Verbond.

Alles wat ik, als vader, voor mijn kinderen ben,
aan mijn kinderen geef, met mijn kinderen doe,
wordt gedragen door het feit, dat ik hun vader
ben, dat zij mijn kinderen zijn.

Wie zou er ooit aan durven denken, te zeggen:
„kinderen, denkt er aan, behalve het feit, dat
jullie kinderen van vader bent, hebben jullie nog
zooveel andere weldaden; jullie krijgt immers ook
eten en drinken en zóó?“

Wie zou er ooit aan durven denken te zeggen:
„als gij bij de bespreking van het lot en leven
dier kinderen altijd uitgaat van hun kind-zijn,
dan zijt gij bezig te schematiseren?“

Het preken uit het Verbond kan nooit overdre-
ven worden. Indien er in dezen een fout wordt
gemaakt, dan is het deze, dat men nog niet klaar
genoeg den alomvattenden zin van het Verbond
heeft gezien, dat men nog niet heeft onderkend,
dat het Verbond (in plaats van te zijn een wel-
daad naast andere weldaden) alles omvat.

Met andere woorden, dan is men met de Ver-
bondsprediking nog niet ver genoeg gegaan, in
steed van dat men die te ver zou hebben door-
gedreven en tot een éenzijdig schema zou hebben
gemaakt.

Ik las onlangs: „éenzijdigheid is altijd de oorzaak
gewees van ketterij“.

Het komt mij voor, dat dat niet juist is.

Neem nu b.v. eens de rechtvaardigmaking en
de heiligmaking.

Als iemand de rechtvaardigmaking zóó zou pre-
diken, dat de heiligmaking daardoor in gedrang
zou komen, dan wordt dat ketterij.

Maar die ketterij is geen vrucht van éenzijdig-
heid, doch hiervan, dat men de rechtvaardigma-
king zelf niet zuiver ziet. Daar ligt de fout.

Wie de rechtvaardigheid goed ziet, Schriftuurlijk,
die zal in de prediking daarvan nooit te ver kun-
nen gaan, die zal de heiligmaking niet kunnen
verwaarlozen, want de Schriftuurlijke beschou-
wing van de rechtvaardigmaking brengt den eisch
van de heiligmaking vanzelf mee.

Wij moeten daarom niet hebben een theologie,

Senaat der Vrije Universiteit zijn aandacht heeft
geschonken aan de noodzakelijkheid van een wijs-
geerige fundeering van den Calvinistischen, weten-
schappelijken arbeid.

In het jaar 1895 heeft die Senaat namelijk een
serie stellingen gepubliceerd, handelend over de
beteekenis van de uitdrukking „Gereformeer-
de beginselen“, zooals die voorkomt in de
statuten van de Vereeniging, die de Vrije Univer-
siteit in stand houdt.

De bewuste stellingen willen geven een „me-
thodologie der beginselen“, d.w.z. ze wijzen den
weg aan, welke moet worden ingeslagen om de
gereformeerde beginselen op te sporen, die aan
het wijd-vertakte wetenschappelijke bedrijf ten
grondslag moeten worden gelegd.

En — merkwaardig genoeg — onder die stel-
lingen is er één, die met grooten nadruk op de
noodzakelijkheid van een Calvinistische wijsbe-
geerte wijst.

We lezen in de zestiende stelling het volgende:

„Overmits Art. 2 van de Statuten der Vereeni-
ging voor Hooger Onderwijs op Gereformeerden
grondslag bedoelt een beoefening der onderschei-
dene wetenschappen op den grondslag der Gere-
formeerde beginselen voor onzen tijd in het
leven te roepen, is het vóór alle dingen noodig,
dat aan die beginselen ook de beantwoording
worde ontfokt van de vragen, die eerst sinds Kant's
onderzoek van het kennende subjeet meer
op den voorgrond zijn getreden, en die in de 16e
eeuw zich nog aan niemand, en dus ook niet aan
Calvin, in die volle strekking voordeden. Over
den aard en het wezen onzer kennis, over de wijze
waarop het kennend vermogen werkt, op het ver-
band tusschen dit kennend vermogen en het te
kennen voorwerp, over de grenzen onzer kennis,
over de methode om kennis te orlangen, onder-
scheidelijk bij de natuurlijke en de geestelijke
wetenschappen, is bij onze vroegere Calvinisten
geen genoegzaam bevredigend bescheid te vin-
den.“⁷⁾

De Senaat van de Vrije Universiteit sprak daar-
mee dus officieel uit, dat een beantwoording in
Calvinistischen geest van de wijsgeerige grondvra-
gen nog toefde en dat werd gezegd toen Kuyper's
Encyclopaedie reeds verschenen was!

H.

C. V.

2) „De Heraut“, No. 942; 12 Jan. 1896.

3) „De Heraut“, No. 1158; 4 Maart 1900.

4) Het Calvinisme 2, Kampen, Kok; p. 177/8.

5) „De Heraut“, No. 1157; 25 Febr. 1900.

6) „De Heraut“, No. 950; 8 Maart 1896.

7) „De Heraut“, No. 941; 5 Jan. 1896. De stellingen zijn
gedateerd 15 Nov. 1895 en werden opgesteld in verband
met het bekende conflict Lohman.